

2. Лециевский К.Д., Ферч-Реввер К. TG. Assessment Center. Как успешно пройти тестирование в центре оценки специалистов. [Текст] – М.: Омега-Л, 2008. – 128 с.
3. Макдональд Б. Создание центра оценки. [Текст] – Управление персоналом, № 10 (169), 2007 г. – 14-17 с.
4. Страдвик Л. Центры оценки и развития. Тренинг наблюдателей. [Текст] – М.: Hippo Publishing Ltd., 2003. – 272 с.
5. Хьюзлид Марк А. Оценка персонала: как управлять человеческим капиталом, чтобы реализовать стратегию. [Текст] – М.: Вильямс, 2007. – 432 с.
6. Шалина А. Будущее центров оценки. [Текст] – Управление персоналом, № 10 (169), 2007 г. – 18-19 с.

УДК 658.5

Дребот С.Д.

ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСІВ НЕБЕЗПЕК ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ МОНІТОРИНГУ

В статті визначено основні класи небезпек та склад показників, що їх характеризують для підприємств дорожньо-будівельної галузі.

Ключові слова: моніторинг, моделювання процесів, клас небезпеки

In the article certainly basic classes of dangers and composition of indexes, that they are characterized for enterprises road-building industries.

Key words: monitoring, modeling, hazard class

В статье определены основные классы опасностей и состав показателей, которые характеризуют для предприятий дорожно-строительной отрасли.

Ключевые слова: мониторинг, моделирование процессов, класс опасности

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування підприємства зумовлюється різноманітними чинниками, що виступають джерелами змін економічної ситуації. Для побудови ефективної системи моніторингу кожному підприємству необхідно визначити власну позицію відносно радіусу дослідження процесів, широти використання поняття зовнішнього і внутрішнього середовища, комплексу структурних одиниць, що підлягають дослідженню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу наукових джерел доведено, що характер впливів на підприємство формують групи екзогенних і ендогенних чинників.

Головними екзогенними чинниками кризи на підприємстві можуть бути: спад кон'юнктури в економіці в цілому; зменшення купівельної спроможності населення; значний рівень інфляції; нестабільність господарського та податкового законодавства; нестабільність фінансового та валютного ринків; посилення конкуренції в галузі; криза окремої галузі; сезонні коливання; посилення монополізму на ринку; дискримінація підприємства органами влади та управління; політична нестабільність у країні місцезнаходження підприємства або в країнах підприємств –

постачальників сировини (споживачів продукції); конфлікти між засновниками (власниками). Вплив зовнішніх чинників кризи має здебільшого стратегічний характер. Вони зумовлюють кризу на підприємстві, якщо менеджмент неправильно чи несвоєчасно реагує на них, або якщо відсутня чи недосконало функціонує система моніторингу.

Існує багато ендогенних чинників кризи, з метою систематизації їх можна згрупувати в такі блоки: низька якість менеджменту, дефіцити в організаційній структурі, низький рівень кваліфікації персоналу, недоліки у виробничій сфері, прорахунки в галузі постачання, низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції, прорахунки в інвестиційній політиці, брак інновацій та раціоналізаторства, дефіцити у фінансуванні, відсутність або незадовільна робота служб контролінгу (планування, аналіз, інформаційне забезпечення, контроль).

Отже, існує типовий перелік чинників, які підвищують ймовірність виникнення та розвитку кризових явищ (чинники потенційної загрози, або провокатори).

Метою роботи є класифікація небезпек та визначення складу показників, що характеризують стан чинників зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування підприємств дорожньо-будівельної галузі.

Основна частина. Набір чинників, що зумовили виникнення кризових явищ та банкрутство окремого підприємства, завжди індивідуальний, він залежить від внутрішніх можливостей підприємства протидіяти факторам потенційної загрози. Система кризових чинників не є постійною, вона змінюється в часі залежно від етапу життєвого циклу підприємства та стадії циклу конкурентної переваги. Чинники кризи, як правило, діють у комплексі, що посилює їх негативний вплив на підприємство [1]. Загалом усі названі причини кризи досить тісно взаємопов'язані, становлять складний комплекс причинно-наслідкових зв'язків. Важливим етапом оцінювання рівня розвитку кризових процесів на підприємстві є визначення складу показників, які за своєю суттю відображали б особливості та закономірності розвитку кризових процесів. Встановлення взаємозв'язків між вихідними показниками, чинниками, що впливають на них, і результатами діяльності підприємств перетворює їх на систему, що надає можливість використовувати єдину модель для реалізації головних функцій антикризового управління на основі моделювання процесів економічного моніторингу.

Відбір показників може здійснюватися інтуїтивно, на основі минулого досвіду, експертним шляхом, а також шляхом оцінки різноманітних статистичних коефіцієнтів[1]. У нашому дослідженні запропоновано формування рангових оцінок на основі методу парних порівнянь. Процедура експертного опитування, обробка і подання його результатів проводилася поетапно відповідно до [3]. Експертам з числа

керівників відділів, економістів, фінансистів дорожньо–будівельних підприємств запропоновано анкету у якій здійснюється порівняння параметрів попарно з метою встановлення у кожній парі найбільш значущого показника. Заповнені матриці опрацьовані таким чином: для кожного експерта підраховано частоту наданих переваг одного показника над іншим. Потім для кожного показника визначена сумарна частота переваг, вказана кожним експертом, а також середня для всіх експертів частота переваг кожного показника. Узгодженість експертних оцінок перевірена за допомогою коефіцієнта конкордації. Результати анкетування дозволили виокремити чотири групи ключових небезпек: економічні, фінансові, техніко-технологічні і соціальні на основі синтезу екзогенних та ендогенних чинників, що дає можливість інтерпретувати результати моніторингу їх комплексного впливу та враховувати ефект синергії. З огляду на те, у якій сфері виникли проблеми чи спостерігаються негативні тенденції розробляються реактивні, превентивні або санаційні заходи. Економічні небезпеки включають показники, що характеризують як внутрішнє середовище підприємства (різноманітні показники рентабельності), так і зовнішні чинники впливу на його діяльність (індекси інфляції, інвестування, цін на сировину та матеріали, рівень державної підтримки підприємства тощо). Аналіз показників фінансових небезпек підприємства базується на аналізі показників фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності.

Показники оцінки фінансової стійкості підприємства характеризують фінансову незалежність, здатність маневрувати власними коштами, достатню фінансову забезпеченість для безперервної діяльності, критерій оцінки надійності підприємства як ділового партнера.

Показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємства визначають ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, строк повернення яких у грошовій формі відповідає станові погашення зобов'язань. Іншими словами, ліквідність підприємства – це його здатність швидко продати активи і одержати гроші для оплати своїх зобов'язань. Аналіз платоспроможності та ліквідності здійснюється на підставі порівняння обсягу поточних зобов'язань з наявністю ліквідних коштів. Результати розраховуються як показники ліквідності за інформацією з відповідної фінансової звітності. Показники ліквідності показують, на скільки короткострокові зобов'язання покриваються ліквідними активами. А оскільки поточні активи мають різну ліквідність, то й обчислюються за допомогою відповідних коефіцієнтів ліквідності.

Соціальні небезпеки включають в себе показники, що характеризують:

– кадрову складову підприємства (середньооблікова чисельність, трудомісткість, середньогодинний виробіток) та її якість – рівень стабільності запровадженої кадрової політики на підприємстві (частка витрат

на оплату праці та соціальні заходи у загальному обсязі випущеної продукції, співвідношення чисельності окремих категорій працівників);

– мотиваційну складову, яка повинна враховувати ціннісні орієнтації, особистісні характеристики за такими якісними показниками, як відповідність системи морального (кар'єрний ріст, участь у прийнятті рішень) та матеріального (заробітна плата, премії, бонуси і т.д.) заохочення працівників їх потребам, рівень відповідності винагородження працівників (ступінь відповідності стимулювання праці з кінцевим результатом етапів (процесів) діяльності підприємства – на які саме етапи (процеси) суттєво вплинуло стимулювання), рівень використання короткострокових та довгострокових інструментів стимулювання (ступінь поєднання матеріальних та моральних заходів стимулювання діяльності працівників у короткостроковому поточному періоді та на перспективу) тощо;

– галузево-регіональну складову, що характеризує здатність до покращення кількісного та якісного складу персоналу (рівень забезпечення працівників основними доходами, співвідношення середньомісячної заробітної плати на підприємстві із середньою заробітною платою по галузі) й часткового вирішення підприємством регіональних питань соціального характеру (рівень забезпечення населення регіону робочими місцями).

При оцінці техніко-технологічних небезпек підприємства, в першу чергу, розглядають можливість підприємства розвиватися за допомогою нагромаджених знань та основних засобів, здатності спеціалістів розробляти та впроваджувати технологічні рішення, по-друге, можливість удосконалення уже освоєних та створення нових видів послуг, покращення їх якості, впровадження новітніх технологічних процесів, засобів автоматизації та механізації виробництва. Серед показників, які формують техніко-технологічні небезпеки підприємства, виділено наступні:

– виробничі – рівень зносу свідчить про наявність чи відсутність проблем, пов'язаних із фізичним (накопиченим) зносом основних виробничих фондів. В цьому розумінні саме фізичний знос, його величина є показником успіху або невдачі на ринку засобів праці. Зростання фондіввіддачі є одним із факторів інтенсивного росту обсягу надання послуг;

– технологічні – показник операційного циклу, рівні науково-технічних витрат, якості сировини і матеріалів, ефективності використання системи управління якістю свідчать про якість наданих підприємством послуг.

На основі проведеного аналізу діяльності підприємств, з метою своєчасного виявлення та адекватної оцінки розвитку кризових процесів на підприємстві пропонуємо виділити наступні групи показників:

➤ показники, що характеризують економічні небезпеки підприємства:

x_1^1 - темп росту інвестицій (індекс інвестицій), ум. од. до попер. періоду;

x_1^2 - темп росту цін на сировину, матеріали, ум. од. до попер. періоду;

x_1^3 - темп росту рентабельності активів за прибутком до оподаткування ум. од. до попер. періоду;

x_1^4 - темп росту рентабельності активів за чистим прибутком ум. од. до попер. періоду;

x_1^5 - темп росту рентабельності власного капіталу, ум. од. до попер. періоду;

x_1^6 - темп росту рентабельності продажу, ум. од. до попер. періоду;

x_1^7 - темп росту рентабельності виробництва, ум. од. до попер. періоду;

x_1^8 - темп росту рентабельності продукції, ум. од. до попер. періоду;

x_1^9 - коефіцієнт чистого доходу;

x_1^{10} - темп росту рівня інфляції, ум. од. до попер. періоду;

x_1^{11} - рівень державного фінансування;

➤ показники, що характеризують фінансові небезпеки підприємства:

x_2^1 - коефіцієнт автономії;

x_2^2 - коефіцієнт мультиплікації власного капіталу;

x_2^3 - коефіцієнт фінансової стійкості;

x_2^4 - коефіцієнт фінансового левериджу;

x_2^5 - коефіцієнт загальної заборгованості;

x_2^6 - коефіцієнт довгострокового залучення позикового капіталу;

x_2^7 - коефіцієнт маневрування;

x_2^8 - коефіцієнт частки власного капіталу в оборотних активах;

x_2^9 - коефіцієнт фінансового ризику;

x_2^{10} - коефіцієнт абсолютної ліквідності;

x_2^{11} - коефіцієнт швидкої ліквідності;

x_2^{12} - коефіцієнт покриття;

➤ показники, що характеризують соціальні небезпеки підприємства:

x_3^1 - зміна середньооблікової чисельності, ум. од. до попер. періоду;

x_3^2 - зміна трудомісткості, ум. од. до попер. періоду;

x_3^3 - зміна середньогодинного виробітку на одного працівника, ум. од. до попер. періоду;

x_3^4 - частка витрат на оплату праці та соціальні заходи у загальному обсязі випущеної продукції;

x_3^5 - співвідношення чисельності окремих категорій працівників (чисельність ПВП / чисельність АУП);

x_3^6 - рівень забезпечення населення регіону робочими місцями (фактична чисельність персоналу підприємства / проектна чисельність персоналу підприємства (згідно штатного розпису));

x_3^7 - рівень забезпечення працівників основними доходами (забезпечення виплат персоналу / поточні зобов'язання з оплати праці);

x_3^8 - співвідношення середньомісячної заробітної плати на підприємстві із середньою заробітною платою по галузі;

x_3^9 - відповідність системи морального заохочення працівників їх потребам;

x_3^{10} - відповідність системи матеріального стимулювання працівників їх потребам;

x_3^{11} - рівень відповідності винагородження працівників;

x_3^{12} - рівень використання короткострокових та довгострокових інструментів стимулювання;

➤ показники, що характеризують техніко-технологічні небезпеки підприємства:

x_4^1 - коефіцієнт зносу;

x_4^2 - зміна фондорентабельності, ум. од. до попер. періоду;

x_4^3 - зміна фондовіддачі, ум. од. до попер. періоду;

- x_4^4 - частка товарно-матеріальних запасів у загальній сумі ОК;
 x_4^5 - коефіцієнт маневреності ОК;
 x_4^6 - коефіцієнт співвідношення власних ОК до їх загальної суми;
 x_4^7 - зміна показника операційного циклу, ум. од. до опер. періоду;
 x_4^8 - рівень науково-технічних витрат у собівартості продукції;
 x_4^9 - рівень якості сировини і матеріалів;
 x_4^{10} - рівень ефективності використання системи управління якістю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Запобігання перетворення проблем макроекономічного та мікроекономічного характеру у стан небезпек для підприємства є головним завданням антикризового управління, що потребує адекватних йому інструментів, одним з яких є моніторинг. Визначення класів небезпек та групування показників, що їх характеризують є одним з найважливіших етапів моделювання процесів економічного моніторингу. Подальші дослідження будуть проводитися у напрямку визначення порогових значень показників, які характеризують окремі види небезпек, що дасть змогу порівнювати реальні облікові значення цих показників з їх еталонними величинами та робити висновки про сильні та слабкі місця підприємства, а, отже, про рівень розвитку кризових процесів на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Геєць В.М. Моделі і методи соціально - економічного прогнозування[Текст]: Підручник/ В.М.Геєць, Т.С.Клебанова, О.І.Черняк, В.В.Іванов, Н.А.Дубровіна, А.В.Ставицький. - Х.:ВД"Інжек", 2005. - 396с.
2. Мельник О.Г. Інноваційні системи економічної діагностики підприємств на засадах індикаторів. Теоретико-методологічні та методичні засади[Текст]: Монографія//О.Г.Мельник, І.Б.Олексів, Н.Ю.Подольчак, Р.В.Шуляр; за наук. ред. д.е.н., проф.,заслуженого працівника народної освіти України О.Є.Кузьміна. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. - 212с.
3. Механизмы и модели управления кризисными ситуациями[Текст]: Монографія/Под.ред.Т.С.Клебановой. - Х.:ИД"Инжек",2007. - 200с. Русск. яз.

УДК: 331.101.26 (045)

Шуляк О.І., Кругляк І.О.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ – ВИРІШАЛЬНИЙ ФАКТОР СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ